

UNIVERSITY OF
GOTHENBURG

PHILOSOPHY, LINGUISTICS
& THEORY OF SCIENCE

FLOV.GU.SE

CENTRE FOR ETHICS,
LAW & MENTAL HEALTH
(CELAM)

CELAM.GU.SE

CENTRE FOR
ANTIBIOTIC RESISTANCE
RESEARCH (CARE)

CARE.GU.SE

LUND-GOTHENBURG
RESPONSIBILITY
PROJECT (LGRP)

LGRP.LU.SE

FORTE:

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

Vetenskapsrådet

DEN RÄTTSPSYKIATRISKA VÅRDENS KOMPLEXA MÅL

FÖLJDER FÖR ETIK OCH DELAKTIGHET

CHRISTIAN MUNTHE, PROFESSOR OF PRACTICAL PHILOSOPHY. EMAIL: CHRISTIAN.MUNTHE@GU.SE

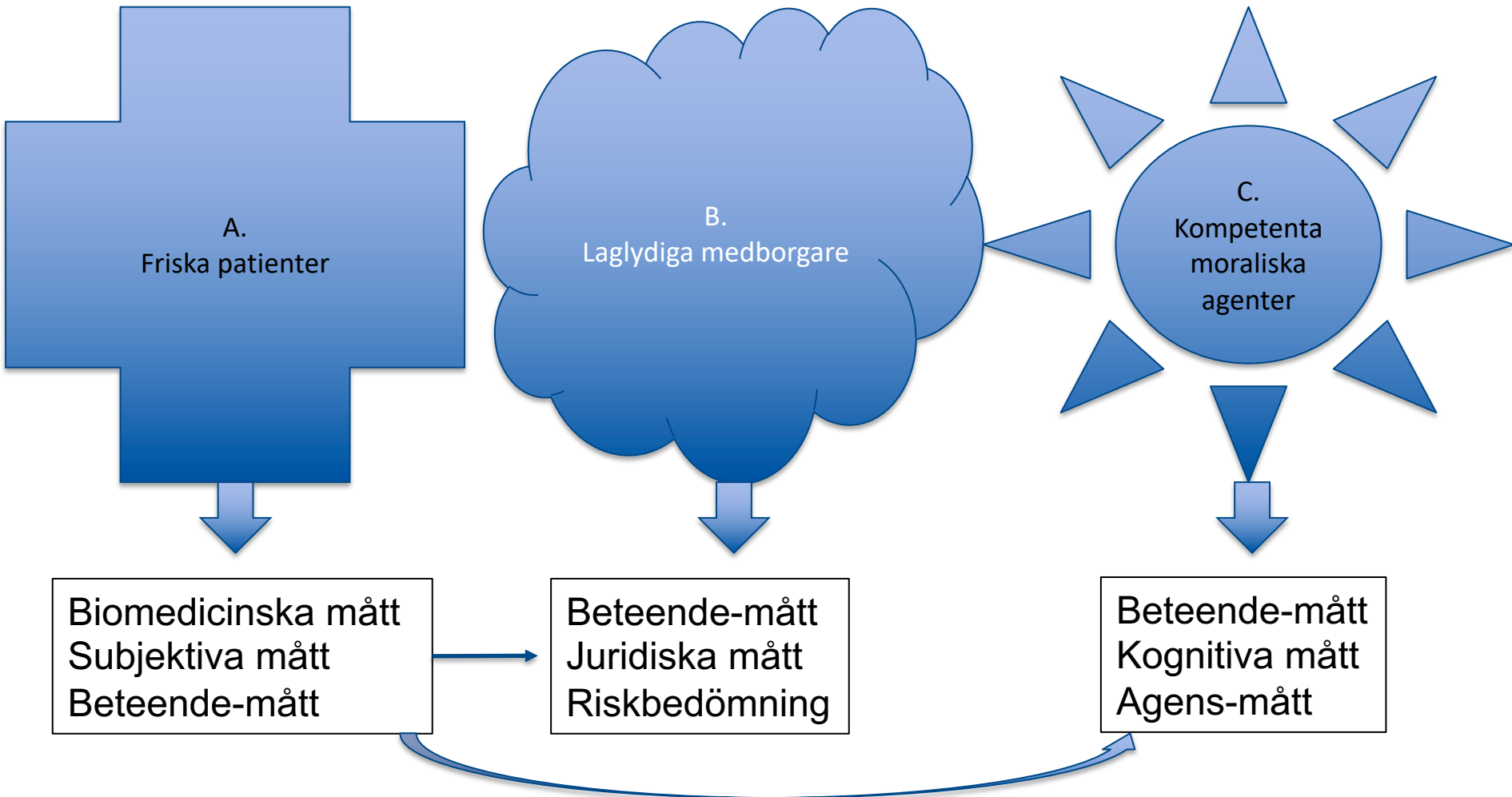

Rättspsykiatrins etiska komplexitet

- **Vård** → vårdetiska ideal: patientens intressen, självbestämmande, rättvisa i prioriteringar, medicinska professionens mål & ideal styr
- **Samhällsskydd** → mer likt folkhälsoarbete: kollektivistiska mål oberoende av individens intresse och önskemål, politiska mål styr (t ex säkerhetsnivåer).
- **Rättsskipning** → mer likt kriminalvård: "beteendenormativa" mål oberoende av patientens intresse och önskemål, rättssystemets mål och institutioner styr.

Den rättspsykiatriska vårdens mål

Många konflikter/spänningar i vården

- Patientens intresse vs. andras intressen
- Självbestämmande vs. samhällsskydd
- Patientens intresse vs. kriminalpolitisk rättvisa
- **Vårdens inriktning: vad av allt detta ska vården gynna? Och hur kan det förenas med god vårdetik?**
- Hur påverkar systemet synen på psykiskt sjuka människor i samhället, **kan det motverka syftet med vården** (exkludering, institutionalisering, stigmatisering)?
- **FLERA DEBATTÖRER:** Det svenska rättspsykiatriska systemet bör förändras: blanda inte vård och kriminalrätt, likabehandling map. skyddsförvaring, mm.

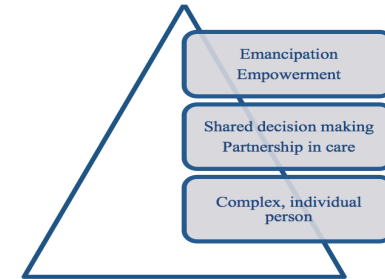
Idag: tre frågor om delaktig rättspsykiatrisk vård i ljuset av vårdens komplexa mål

- (Hur) kan inslag av patientdelaktighet, självbestämmande, m.m. (alls) förenas med tvångsinslaget i rättspsykiatrisk vård?
- Förutsätter (minst) att vi är klara över VAD patienten ska vara delaktig TILL
- Hur kan vårdens upplägg i ljuset av dess mål undvika att UNDERGRÄVA snarare än stärka delaktighet?

Personcentrerad rättspsykiatrisk vård?

- Många initiativ om att öka patienternas delaktighet, inflytande och medverkan i vården.
- Grundproblem i rättspsykiatrin: **utgångspunkten är en motsättning mellan vårdens mål och patientens, inte partnerskap.**
- **Kanske kan PCV förbättra följsamhet** och det är en av rättspsykiatrins utmaningar, **men** i rättspsykiatrin kan inte följsamhet nås genom "patientmakt".
- Idé: tänk **individ Anpassning snarare än personcentrering, attitydpåverkan snarare än delaktighet.** Hyckla inte om rättspsykiatrins komplexa situation och syfte!
- Detta kräver att syftet är väl klargjort för de som vårdar och förklarar för patienten, så att denne begriper. Så är inte fallet idag.
- Delaktighet kan motiveras som strategi för att nå vårdens mål, men idag är det mkt oklart om och i vilken utsträckning det kan ske.

El-Alti et al (2019). Person Centered Care and Personalized Medicine: Irreconcilable Opposites or Potential Companions?, *Health Care Analysis*, 27(1):45-59.. doi: DOI: 10.1007/s10728-017-0347-5

El Alti (2021). Shared Decision Making in Psychiatry: Dissolving the Responsibility Problem. Preprint: https://www.researchgate.net/publication/344452415_Shared_Decision_Making_in_Psychiatry_Dissolving_the_Responsibility_Problem

Herlitz (et al 2016). The Counselling, Self-care, Adherence Approach to Person-centred Care and Shared Decision-making: moral psychology, executive autonomy and ethics in multi-dimensional care decisions. *Health Comm*, 31(8):964-973

Munthe et al (2012). Person Centered Care and Shared Decision Making: Implications for Ethics, Public Health and Research. *Health Care Analysis*, 20 (3): 231-249.

Munthe et al (2018). Disputing with Patients in Person-Centered Care: Ethical Aspects in Standard Care, Pediatrics, Psychiatry, and Public Health. *Journal of Argumentation in Context*, 7(2): 233–246

SBU (2017). *Patientdelaktighet i hälso- och sjukvården*. Stockholm: SBU-

Söderberg et al (2019). An Interview Study of Professional Carers' Experiences of Supporting Patient Participation in a Maximum Security Forensic Psychiatric Setting.

UNIVERSITY OF
GOTHENBURG

PHILOSOPHY, LINGUISTICS
& THEORY OF SCIENCE

FLOV.GU.SE

CENTRE FOR ETHICS,
LAW & MENTAL HEALTH
(CELAM)

CELAM.GU.SE

CENTRE FOR
ANTIBIOTIC RESISTANCE
RESEARCH (CARE)

CARE.GU.SE

LUND-GOTHENBURG
RESPONSIBILITY
PROJECT (LGRP)

LGRP.LU.SE

FORTE

Forskningsrådet för
hälsa, arbetsliv och välfärd

Vetenskapsrådet

Hur avgör vi om patienters delaktighet i vården gynnar dess mål?

- Beror på vad delaktighet kräver av patienten!
 - Patientens förmågor
 - Institutionella hinder
- Beror på hur vårdens mål avvägs!
 - Utrymme för misslyckanden
 - Vad ska anses vara lämpliga kriterier för öppenvård, utskrivning?
- Beror på hur olika former av delaktighet kan eller inte kan främja målen
 - Risker för kontraproduktiva resultat
 - Risker för att undergräva patienternas förmågor

Hur undviker vi att delaktighetsstrategier inte undergräver patienternas förmågor och möjlighet att nå vårdens mål?

- Undvik universallösningar: olika patienter har olika förutsättningar att klara av olika typer av delaktighetsstrategier
- Kritisk fråga: är manipulativ "delaktighet" för att skapa ett (falskt) intryck av inflytande och "lugna ned" patienten etiskt acceptabelt?
- Var klar över vilka vårdens mål är, och vad de kräver. Välj delaktighetsstrategi (om någon alls) utefter detta!
- Var vaksam på och öppen med hur institutionella faktorer kan försvåra delaktighet och undergräva delaktighetsstrategier som ger patienten ökat ansvar och inflytande.

Tack för idag!

- Forskningsprogrammet FOR-EVIDENCE:
<https://www.gu.se/celam/utveckling/forevidence> (scrolla ned för länkar till mer detaljer om delprojekt!)
- På gång från oss:
 - Intervjustudie med vårdpersonals uppfattningar om hinder och möjligheter för personcentrerad rättspsykiatrisk vård i ljuset av patienters förmågor och institutionella faktorer (Leila El-Alti)
 - Intervjustudie med psykiatriska högsäkerhetspatienters upplevelse av delaktighet i vården (Andreas Söderberg)
 - Verktyg för att analysera den rättspsykiatriska vårdens mål i relation till val av utfallsmått för utvärdering och forskningsstudier (Christian Munthe)